

10. A mesék közül némelyek egyszerűek, mások bonyolultak, hiszen a cselekvések is, amelyeknek a mesék utánzatai, eleve ilyenek. Egyszerűnek mondom az olyan cselekvést, melynek során – miközben a cselekvés, meghatározásunk szerint, folyamatosan és egységesen megy végbe – a változás váratlan fordulat (*peripeteia*) és felismerés (*anagnóriszmosz*) nélkül történik meg, bonyolultnak pedig azt, melynek során [15] a változás felismeréssel vagy váratlan fordulattal vagy mindkettővel párosulva következik be. Ezeknek azonban magából a mesének az összeállításából (*szükszetaszisz*) kell folyniuk úgy, hogy az előzőleg történekből [20] vagy szükségképpen, vagy valószínűség szerint következőleg menjenek végbe. Nagy különbség ugyanis, hogy valami valami miatt valami után történik.

[(c) *a mese részei* (I) *a váratlan fordulat*]

11. A váratlan fordulat (*peripeteia*) a cselekedeteknek ellenkezőre való átváltása a mondottaknak megfelelően, és pedig, amint mondjuk, a valószínűség vagy a szükségszerűség szerint – mint például az [25] *Oidipusz*-ban valaki megérkezvén azzal a szándékkal, hogy Oidipuszt megörvendezteti és megszabadítja anyjával kapcsolatos félelmétől, azáltal, hogy megismertette ki ő, épp az ellenkezőt tette; vagy ...

[(II) *a felismerés*]

a felismerés (*anagnóriszisz*) [30] pedig, mint a szó jelentése is mutatja, a jó- vagy balszerencse vonatkozásában meghatározott helyzetben levő személyeknek a nem ismerésből a megismerésbe, vagy rokonság vagy ellenséges viszony megismerésébe való átváltása. Legszebb a felismerés, mikor váratlan fordulattal együtt következik be, mint például az *Oidipusz*-ban. ...és felismerés tárgya lehet, hogy valaki megtett-e valamit, vagy nem tett meg. Amelyik azonban a leginkább része a mesének és a leginkább része a cselekvésnek, az az említett.

Az ilyen felismerés és váratlan fordulat ugyanis vagy részvétellel [1452b] vagy félelemmel jár, márpedig abból indulunk ki, hogy a tragédia ilyen cselekvések utánzása, s a balsors vagy jósors is az ilyenek nyomán következik be....

Ezek a váratlan fordulat és a felismerés, tehát a mesének két része, [10] a harmadik pedig a szenvedés. Ezek közül a váratlan fordulatról és a felismerésről volt szó.

(III) *a szenvedés* A szenvedés (*pathosz*) pusztulást vagy fájdalmat okozó cselekvés, amilyen például a nyílt színen történő halálesetek, rendkívüli kínok, sebesülések és a többi efféle.

(IV) A TRAGÉDIA ALKATELEMEI (folytatás)

1. A legszebb tragédia meséje

13. A most mondottakhoz kapcsolódólag azt kell már most kifejteni, hogy mesék összeállítóinak mire kell törekedniük, illetőleg mitől kell óvakodniuk, és hogy honnan lesz meg a tragédia hatása.

(a) *A legjobb sorsfordulat* (I) *levezetése*

Mivel [30] a legszebb tragédia összetételének (*szüntheszisz*) nem egyszerűnek, hanem bonyolultnak kell lennie és még hozzá félelmet és részvétet keltő dolog utánzatának (mert az ilyen utánzásnak ez a sajátossága), először is nyilvánvaló, hogy sem derék embereket nem szabad úgy [35] bemutatni, amint a jószerencséből balszerencsébe váltanak át, mert ez sem félelmet, sem részvétet nem kelt, hanem felháborító, sem az alávalókat, amint a balszerencséből jószerencsébe, mert ez mindenképp a legkevésbé tragikus, lévén, hogy semmi sincs meg benne, aminek meg kell lennie, hiszen sem emberi szánalmat (*philanthrópon*), [1453a] sem részvétet, sem félelmet nem kelt, de másfelől a teljesen elvetemült embert sem, amint jószerencséből balszerencsébe hull, mert az ilyen szerkezet (*szükszetaszisz*) emberi szánalmat (*philanthrópon*) ugyan ébreszt, de sem részvétet, sem félelmet nem, mert az egyik azzal kapcsolatos, aki méltatlanul balsorsú, a másik, [5] aki hozzánk hasonló – a részvét azzal, aki méltatlanul, a félelem azzal, aki hozzánk hasonló – úgy, hogy a kifejtet sem szánalmat sem félelmet nem kelt.

Marad tehát az, aki ezek között van. Az ilyen pedig az, aki erénye és tisztessége folytán nem emelkedik ki, de nem is alávalósága és gonoszsága miatt váltott át balsorsba, hanem [10] valamilyen tévedése (*hamartia*) folytán, valaki a nagy dicsőségben és jó sorsban levők közül, mint például: Oidipusz vagy Thüesztész vagy az ilyen családokból való kitűnő férfiak.

A jól megalkotott mese tehát szükségképpen inkább egyszerű kell hogy legyen, mint kettős, ahogy némelyek mondják, és a változásnak nem a balsorsból jósorsba, ellenkezőleg, [15] jó sorsból balsorsba kell történnie, nem alávalóság, hanem vagy olyan embernek, amilyenről szó volt, vagy inkább jobbnak, mint rosszabbnak, végzetes tévedése miatt.

[1453b] (b) *A legerősebb hatású tragédia (I) a látvány szerepe a hatásban*

14. Származhatnak mármost a félelmes és részvételteljes hatás a látványból (*opsis*), de származhatnak magából a történések (*pragma*) összeállításából (*szüsztaszisz*) is, ami előbbvaló és a jobb költőre jellemző. A mesét (*mythos*) ugyanis úgy kell összeállítani, hogy látás nélkül, [5] a végbemenő eseményeket hallgatva is borzongjon és részvétet érezzen az ember azok miatt, amik bekövetkeznek; ez meg is történhetik azzal, aki az *Oidipusz* meséjét (*mythos*) hallgatja. Ennek a látvány (*opsis*) útján való biztosítása kevésbé művészi, és khorégosz kell hozzá. Azoknak pedig, akik a látvány útján nem is félelmet, hanem csak elképedést [10] idéznek elő, semmi közük a tragédiához. Mert nem szabad a tragédiától minden gyönyörűséget megkívánni, hanem csak azt, amely sajátja. Mivel pedig a költőnek a részvétből és félelemből utánzás révén fakadó gyönyörűséget kell biztosítania, nyilvánvaló, hogy ezt az eseményekbe kell beleköltöteni.

(II) *a mese 3 elemének leghatásosabb összekapcsolása (I) milyen legyen a szenvedést előidéző tett?*

Vegyük tehát vizsgálat alá, hogy az események közül milyenek látszanak borzasztóaknak és milyenek szájalomkeltőeknek. [15] Az ilyen cselekvéseket (*praxis*) szükségképpen vagy rokonok, vagy ellenségek, vagy egymás iránt közömbös személyek hajtják végre.

Ha ellenség ellenségen, abban semmi részvétet ébresztő nincs, sem mikor teszi, sem mikor készül tenni, legfeljebb maga a szenvedés (*pathos*), és nincs akkor sem, ha közömbösek egymás számára. Ha azonban a szenvedést okozó tettek rokonok közt történnek, [20] mint például ha testvér a testvért, vagy fiú az apját, vagy anya a fiát vagy fiú az anyját öli meg vagy készül megölni, vagy más efféle csinál – ezeket kell kikeresni.

(2) *annak levezetése, hogyan kapcsolódik a felismerés a tettez*

...Az egyik lehetőség, hogy a cselekvés úgy történjék, mint a régiek alkotásaiban, amikor is a személyek tudatosan a helyzet ismeretében követik el a tettet, ahogyan még Euripidész is ábrázolta Médeia gyermekgyilkosságát.

Egy további lehetőség, [30] amikor elkövetik, de nincsenek tudatában annak, hogy borzalmat követnek el, és utólag ismerik fel a rokoni kapcsolatot, mint Szophoklész *Oidipusza* (itt a drámán kívül, de magában a tragédiában például Asztüdamasz *Alkmeónja* vagy Télegonosz a *Megsebesült Odüsszeuszban*).

Ezeket kívül még ott van mint harmadik az, mikor [35] valaki nem tudása folytán már készül valami jóvátehetetlent elkövetni, de még mielőtt elkövetné, felismeri a helyzetet.

Ezeket kívül több eset nincs. Mert szükségképpen vagy elkövetik a tettet, vagy nem követik el, és vagy tudatában vannak, vagy nincsenek tudatában.

Ezek közül a legrosszabb az, mikor valaki a helyzet ismeretében készülődik, de nem cselekszik, ez ugyanis visszatartó, és nem tragikus, mert nincs benne szenvedést okozó tett. Ezért nem is [1454a] alkot ilyenformán senki, legfeljebb ritkán, például az *Antigonéban* Haimón készülődik így Kreón ellen. Amikor meg is cselekszi valaki, ez a második. Jobb, amikor valaki nem tudva megcselekszi a tettet, de a cselekvés után felismeri a helyzetet. Ez esetben ugyanis a visszatartó elmarad, a felismerés pedig megdöbbentő. A legjobb azonban [5] az utolsó, értem azt például, mikor a *Kreszphontészbán* Meropé már készül megölni a fiát, de nem öli meg, hanem felismeri, és az *Iphigeneiában* a nővér az öccsét, meg mikor a *Hellében* a fiú az anyját készül kiszolgáltatni, de felismeri.